

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 2: 37 - SHEMITAT KESAFIM OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2022

- As we approach the end of the Shemita Year, the special mitzva of Shemitat Kesafim is approaching!
- In this and the following shiur, we will focus on the halachic background to the mitzva and also the the halachic and hashkafic background to the special Rabbinic enactment of Prozbul.
- In particular, we will look at the concept of *ha'arama* - halachic mechanisms that appears to circumvent mitzvot in the Torah. How, why and when is this acceptable?

A] THE TORAH MITZVOT OF LENDING MONEY

1. (א) מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: (ב) וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל-בַּעַל מַשָּׂה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרַעְיוֹ לֹא יִגֹּשׁ אֶת-רַעְיוֹ וְאֶת-אֲחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לָּהּ: (ג) אֶת-הַנֶּכְרִי תִגָּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת-אֲחִיךָ תִשְׁמַט יָדְךָ: (ד) אֲלֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה-בְּךָ אֲבִיּוֹן כִּי-בִרְכָּךָ ה' בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נִתְּנָלְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: (ה) בַּק אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: (ו) כִּי-יִהְיֶה בְּרַכָּךָ בְּאֶרֶץ דְּבַר-לְךָ וְהַעֲבַטְתָּ גֹיִם רַבִּים וְאִתָּהּ לֹא תַעֲבֹט וּמִשְׁלַתְּ בְּגֹיִם רַבִּים וּבָךְ לֹא יִמְשְׁלוּ: ס (ז) כִּי-יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאֲחִיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תֹאמַר אֶת-לִבְבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת-יָדְךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן: (ח) כִּי-פָתַח תִּפְתַּח אֶת-יָדְךָ לּוֹ וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ דִּי מַחֲסֹרֵי אֲשֶׁר יִחַסֵּר לּוֹ: (ט) הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן-יִהְיֶה דְבַר עִם-לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת-הַשְּׁבִיעִי שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעַה עֵינֶיךָ בְּאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לּוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֱלֹהֵי וְהָיָה בְּךָ חֲטָא: (י) נָתַן וְתִתֵּן לּוֹ וְלֹא-יִרְעַע לִבְבְּךָ בְּתַתָּךְ לוֹ כִּי בְּגִלְגַּל הַדְּבַר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ: (יא) כִּי לֹא-יִחַדֵּל אֲבִיּוֹן מִקִּרְבֵּי הָאָרֶץ עַל-כֵּן אֲנֹכִי מְצַוֶּה לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתַּח אֶת-יָדְךָ לְאֲחִיךָ לַעֲנֹקָה וּלְאֲבִינְךָ בְּאֶרֶץ: ס

דברים פרק טו

The Torah discusses the mitzva of Shemitat Kesafim in the context of more general policies to ensure that segments of Jewish society do not fall into cycles of poverty. Mitzvot intended to prevent this include:

- Gifts from the land to avoid starvation of the poor - Peah, Leket, Shich'cha, Peret and Olelot.
- Tzedaka
- Mitzvot relating to proper commerce - paying contractors promptly, restrictions on taking collateral, and prohibitions on charging/paying interest.
- Yovel, the reversion of land to its original tribal owners and the release of servants.
- The 6 mitzvot regarding loans - see below
- 3 specific mitzvot are immediately evident from the pesukim above - *shamot, lo yigos and hishamer lecha*. In fact there are six mitzvot on the LENDER, as follows:

A1] THE POSITIVE MITZVA TO RELEASE LOANS TO JEWS AT THE END OF THE SHEMITA YEAR

2. והמצוה הקמ"א היא שצונו להשמיט כספים, כלומר החובות כולם בשנת השמטה. והוא אמרו יתע' (ראה דברים פרק טו) וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת-אֲחִיךָ תִשְׁמַט יָדְךָ. וכבר נכפל הציווי במצוה זו ואמר (שם) וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל-בַּעַל מַשָּׂה יָדוֹ. ולשון התוספתא (בריית' מ"ק ב' גטין לו. קדושין לה:) בשתי שמטות הכתוב מדבר - אחת שמטת קרקע ואחת שמיטת כספים. ומצוה זו שלשמטת כספים אינה נוהגת מן התורה אלא בזמן ששמטת קרקע נוהגת. והיא עכשו נוהגת בכל מקום.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קמא

The Rambam quotes Chazal who understand from the repetition of the word teshamet/shamot (release), that there is a double mitzva - to release the land during the entire Shemita year and to release loans at the end of the Shemita year.

A2] THE POSITIVE MITZVA TO ENFORCE LOANS TO NON-JEWS

3. והמצוה הקמ"ב היא שצונו לנגוש הנכרי ולהכריחו לפרוע חובו כמו שנצטוינו לחמול על ישראל והוזהרנו מלנגוש אותו נל"ת ר' ורל"ד]. והוא אמרו יתעלה (שם) אֶת-הַנֶּכְרִי תִגָּשׁ. ולשון סיפרי 'את הנכרי תגוש זו מצות עשה'.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קמב

Parallel to this is a mitzva to ensure that loans from non-Jews borrowers are paid.

A3] THE POSITIVE MITZVA TO LEND MONEY TO OTHER JEWS - POOR OR NOT

4. **והמצוה הקצ"ז** היא שצונו **להלוות לעני** להרחיב לו ולהקל עניינו. ומצוה זו היא היותר חזקה ויותר מחוייבת מכל מצות צדקה. כי מי שנתבזה וגלה פניו לשאול מידי האנשים אין צרות עניינו סר מעליו כמו המכוסה שירצה להעזר עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה. והציווי במצוה זו הוא אמרו יתעלה (משפטים שמות פרק כב) **אִם-כִּסְף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֵנִי עִבְדִּי**. ולשון מכילתא 'כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה - אחד מהם אם כסף תלוה את עמי'. אמרו אם כסף תלוה - חובה. אתה אומר חובה או אינו אלא רשות? תלמוד לומר (ראה דברים טו-יח) **וְהָעֵבֶט תַּעֲבִיטֶנּוּ** - חובה ולא רשות.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קצו

Aside from the general mitzva of tzedaka, which applies to anyone who is poor and needy, there is a specific mitzva on someone who is able to give an interest free loan to any Jew who requires one, irrespective of whether the borrower is poor¹.

A4] THE NEGATIVE MITZVA NOT TO ENFORCE A LOAN AFTER THE SHEMITA YEAR

5. **והמצוה הר"ל** היא שהזהירנו **שלא לתבוע** המשאות בשנת השמיטה אבל ישמטו כלם יחדו. והוא אמרו ית' (ראה דברים פרק טו) **שְׁמוּטָה כָּל-בַּעַל מִשְׁהָ יָדוֹ וְכוּ' לֹא-יִגַּשׁ אֶת-דְּעֵלוֹ וְאֶת-אֱחָיו**. וזה אין חייבין בו מן התורה אלא בארץ ישראל בעת שתהיה שם שמיטת קרקע, רוצה לומר היובל. אבל מדרבנן יתחייב כן בכל מקום ובכל זמן. ואינו מותר ליגוש המשאות שעברה עליהם השביעית אבל ישמטו.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רל

The Rambam rules that the mitzva to release loans at the end of the Shemita year applies on a Torah basis ONLY when the full mitzva of Shemita applies, which is itself dependant on the operation of the Yovel year (see below). However, even today when these mitzvot are not operation on a Torah level, there is a separate Rabbinic mitzva to release loans in the Shemita year. This applies all over the world and not only in Eretz Yisrael.

A5] THE NEGATIVE MITZVA NOT TO AVOID LENDING AS THE SHEMITA YEAR APPROACHES

6. **והמצוה הרל"א** היא שהזהירנו **מהמנע להלוות** קצתנו לקצתנו מפני השמיטה כדי שלא ישמט החוב. שהכתוב הזהיר מזה הענין ואמרו (שם) **הַשְּׁמֵר לְךָ פְּנֵי-יְהוָה דְּבַר וְכוּ'**. ולשון סיפרי - 'השמר' בלא תעשה 'פן יהיה' בלא תעשה. כלומר שאלו שני הלאוין באו בזה הענין זה אחר זה לחזק.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רלא

The Torah is particularly concerned that the release mechanism of the Shemita year should NOT cause lenders to avoid giving loans to the poor as the release date approaches. Therefore, there are TWO consecutive negative commands in the Torah not to behave in this way.

A6] THE NEGATIVE MITZVA NOT TO ENFORCE PAYMENT WHEN THE BORROWERS CANNOT PAY

7. **והמצוה הרל"ב** היא שהזהירנו **שלא למנוע צדקה והרחבה** מהאביונים מאחינו אחר שנדע חולשת ענינם ויכלתנו להחזיק בהם. והוא אמרו יתעלה (שם) **לֹא תִאֲמַץ אֶת-לִבְבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת-גִּידְךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן**. וזה אזהרה מלקנות מדת הכילות והאכזריות שתמנע מעשות הראוי.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רלב

There is another independent mitzva NOT to enforce the payment of loans when it becomes clear that the borrower does not have the means to repay.

- Additionally, there is a mitzva on the **BORROWER** to ensure that a loan is paid back on time.
- As such, if there are reasonable grounds to believe that a specific borrower will not be reliable or diligent in paying back the loan, there is **NO** mitzva to lend to them. On the contrary, such a loan may even be prohibited as *lifnei iver* - the mitzva not to cause others to sin.

1. See Ahavat Chesed 1:1 who rules that even if a wealthy person requires a loan it is a mitzva to lend to them without interest if one is able.

B] IS SHEMITA TODAY MIN HATORAH OR MIDERABBANAN?

8. תנן: משקין בית השלחין במועד ובשביעית. שביעית, בין למאן דאמר משום זורע, ובין למאן דאמר משום חורש - זריעה וחרישה בשביעית מי שריי? - אמר אביי: בשביעית בזמן הזה (רש"י - דרזקן), ורבי היא (רש"י - דאמר דכח מדרזקן, ומילתא דפסידא - שרי רזקן). רבא אמר: אפילו תימא רבנן (רש"י - דפליגי עליה דרזי ואמרי דשביעית זמן כזה דאורייתא). אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר רחמנא.

מועד קטן ב:

There is a debate between the Amoraim and the Tannaim as to whether Shemita applies today on a deoraita or derabbanan basis. According to Rabbi Yehuda HaNasi, Shemita is inextricably linked to Yovel. As such, since Yovel does not apply today, Shemita cannot have Torah effect. It remains in force however on a derabbanan level so that the concept will not be forgotten. According to the Rabbanan, Shemita remains in full Torah force today.

9. ובזמן שהיובל נוהג - נוהג דין עבד עברי, ודין בתי ערי חומה. ודין שדה חרמים ודין שדה ארצה. ומקבלין גר ותושב ונהגות שביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מן התורה. ובזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג אלא חוץ משביעית בארץ, והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם כמו שבארנו.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ט

10. ובזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג עבד עברי, ולא בתי ערי חומה, ולא שדה אחוזה, ולא שדה חרמים, ואין מקבלין גר ותושב, ונהגות שביעית בארץ מדבריהם וכל השמטת כספים בכל מקום מדבריהם כמו שבארנו.

רמב"ם שם גרסת פרנקל

The Rambam's ruling is not totally clear. In one girsa there is a possible indication that Shemita is still a Torah law today. In the other girsa, he explicitly rules leniently that all Shemita today is rabbinic. In any event it is clear that Shemita Kesafim applies today in all places on a Rabbinic basis.

11. וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה. ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדשו בקדשת עזרא השנייה הוא מקדש היום, ואף על פי שנלקח הארץ ממנו. וחיב בשביעית ובמעשרות על הדרך שבארנו בהלכות תרומה.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה טו

The Rambam rules that the original kedusha of Eretz Yisrael created by the conquest of Yehoshua was later removed during the Babylonian exile. When Ezra returned to rebuild the Land during the Second Temple period, the new kedusha was lesser in area - they did not occupy the same area of the Land as before, and also in nature - 'chazaka' rather than 'kibbush'. The Rambam here links the current status of Shemita to that of Terumot.

12. התרומה בזמן הזה ואפלו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפלו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהן. שאין לה תרומה של תורה אלא בארץ ישראל בלבד ובזמן שכל ישראל שם שנאמר (ויקרא כה:ב) כי תבאו - ביאת כלכם פשהו בירשה ראשונה וכמו שהו עתידין לחזר בירשה שלישית. לא פשהו בירשה שניה שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן. ולפיכך לא חיבה אותן מן התורה. וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין חיבין בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה

רמב"ם הלכות תרומות פרק א הלכה כו

The Rambam is very clear that Terumot today are only obligated on a Rabbinic level since most of the Jewish people are not living in Israel.²

• So, according to the Rambam, there are two good reasons why Shemita for land today is derabbanan: (i) it is linked Yovel and Yovel no longer applies; and (ii) the kedusha of the land today stems from a minority occupation since Ezra.

• Other Rishonim disagree on this issue, as follows:-

Shemita for land is Rabbinic:- Rambam, Rashi, Rashba, Ritva, Ran, Yad Rama, Tur and other Rishonim.

Shemita for land is Deoraita:- Ramban and Rosh

• There is also a view - held by the Ra'avad, Meiri and Ba'al HaMaor - that Shemita today is even less than a Rabbinic mitzva, and is observed as a 'middat chassidut'.

Many Acharonim and modern day poskim have ruled that Shemita for land today is Rabbinic, as in the following (non-exclusive) list:-

Rabbinic:- Bach, Sema, Avnei Nezer, Rav Kook, Chazon Ish, R. Chaim Ozer Grodzinsky, R. Eliezer Waldenberg, R. Ovadia Yosef.

Deoraita:- Beit Halevi, Netziv³

2. See <https://rabbi Manning.com/wp-content/uploads/2019/10/Implications-of-the-Majority-of-Jews-Living-in-Israel.pdf>

3. See Kuntres Dvar HaShemita - Shu't Mashiv Davar 2:56

13. רבי אומר: (דברים טו-ב) **נִזְהָר דְּבַר הַשְּׁמִטָה שְׁמוּטָה** - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים. בזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים. ותקינו רבנן דתשמט זכר לשביעית.

גיטין לו.

The Gemara quotes the statement of Rabbi Yehuda HaNasi that Shemitat Kesafim is linked to the general Shemita obligation for land - when one applies, so does the other. But the Gemara adds that the Rabbis instituted Shemitat Kesafim on a rabbinic level, 'Zecher LeShevi'it'.

14. **בזמן שאי אתה משמט קרקע - כגון עכשיו שצטלה קדושת הארץ. אי אתה משמט כספים - ואף על פי שהשמטת כספים חוצת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן בהיקישהא דלא נהגא. ואמור רבנן דתשמט - בזמן הזה. זכר לשביעית - שלא תשתכח תורת שביעית.**

רש"י גיטין לו-לז:

Rashi understands that since Shemita on land is rabbinic today, so Shemitat Kesafim is rabbinic today.

15. ונראה לר"ת דהשמטת קרקע דהכא ודהתם לא איירי בחרישה וזריעה אלא בשדות החוזרות לצעלים ציובל. והשמטת קרקע קרי ליוצל ולשביעית השמטת כספים. דשמיטה משמטת כספים ולא יוצל וה"ק בזמן שאתה משמט יוצל אתה משמט שביעית

תוספות גיטין לו. ד"ה בזמן שאתה משמט כו'

Tosafot disagree with Rashi and learn that Shemitat Kesafim is in fact linked to Yovel. Since Yovel does not apply at all today⁴, so too Shemitat Kesafim does not apply at all as an obligation.

- There are basically three positions today on the applicability of Shemita Kesafim:
 - the majority view is that it is rabbinically applicable in all locations - Rashi, Rosh⁵, Rashba, Ritva⁶, Rambam⁷.

16. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום ואף על פי שאין היובל נוהג כְּדִי שְׁלֵא תִשְׁתַּבַּח תּוֹרַת שְׁמִיטַת הַכֶּסֶפִּים מִיִּשְׂרָאֵל.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ג

The Rambam clearly rules that Shemitat Kesafim today is a rabbinic mitzva.

- a minority view that Shemitat Kesafim applies today on a Torah level - Ittur⁸ and Ramban⁹.
- a minority view that Shemita Kesafim is not binding at all today, other than as an act of personal piety - Ravad¹⁰, Ba'al HaMaor¹¹ and Meiri¹².

17. אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נוהג. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום. הנה: (רמב"ם פ"ט מה' שמיטה שער מ"ה והר"ן צ"ג י"א) כן הוא הסכמת הפוסקים. אבל י"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה ונראה שעליהם סמכו צמדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה. והמנהג היו נוהגים עדין בזמן הר"ש כמו שכתוב בתשובה (הטור ס"ה הביא), שהיה נוהג ככרוכיא לצטל המנהג, ולא אשגחו ציה. וכבר כתבו גם כן האחרונים ז"ל (צד"מ ס"ה הביא) טעם למנהג שאין נוהגין שמיטה כמזואר בדברי מהרי"ק שורש ל"ב ומהר"ר איסרלן בת"ה סימן ש"ד וצמדינות, ואין לדקדק אחריהם. וצחשזון שנת השמיטה נפלה מחלוקת. והעיקר שנת ש"כ ושנת ש"ז היתה שמיטה. ואם כן יהיה שנת של"ד הצע"ל שמיטה, והי רלון שיצנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויוצלות כי יצא של"ה (צראשית מט-ה) לפרט.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף א

R. Yosef Karo rules in the Shulchan Aruch that Shemitat Kesafim applies today in all places on a Rabbinic level and the Rema, in principle, supports that psak. However, the Rema also records that the custom in Ashkenaz in his time (16th Century) was NOT to observe Shemitat Kesafim at all, even though the Rosh (13th Century) was insistent that this minhag was not correct and that Shemitat Kesafim should still be observed today in all places.

4. Chazal did not create a takana of Yovel derabbanan 'Zecher LeYovel' since the hardship of two consecutive years without working the land would be too difficult for the community. The beracha promised by the Torah to enable the people to keep Shemita and Yovel consequently only applies when these mitzvot are fully application on a Torah level, but not today in a time of exile and hester panim.
5. Gittin 4:13.
6. The Rashba and Ritva are on Gittin 36a.
7. Hilchot Shemita 9:2.
8. Part 1 s.v. *prozbul*.
9. Sefer Hazechut Gittin 37. However, in his chiddushim to Makot 3b, the Ramban indicates that he understands Shemita Kesafim to be a rabbinic mitzva.
10. Hasagot on Rif Gitiin.
11. Cited by the Sefer Haterumot, sha'ar 45.
12. Magen Avot 15.

Nevertheless, the minhag of non-observance is recorded in the later Ashkenazi Rishonim - the Maharik, Terumat HaDeshen and the Maharil and the Rema accepts that. The Rema also points out that, aside from the other halachic issues (see above) which determine whether Shemita generally is applicable on a Torah or Rabbinic level today, there is also a debate as to when the actual Shemita Year is. He ruled that 1560 and 1567 were Shemita years and therefore 1574 would also be.¹³

18. לא כתב מור"ם בריש סימן זה אלא דצמדינות אלו אין נוכגין, אצל יש מדינות שנוכגין זו:

סמ"ע סימן סז ס"ק לו

The Sema¹⁴ records that, even though there were indeed communities in Ashkenaz that did not observe Shemitat Kesafim, there were others that did.

19. המלוה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים או פחות או יותר, אין שביעית הבאה בתוך הזמן משמטתו דהשתא לא קרי ביה לא"ג"ש (דברים טו:ב).

ישלחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף י

The Shulchan Aruch rules that long-term loans which stretch beyond the Shemita year are not released.

• The Aruch Hashulchan gives 4 possible reasons to be 'melamed zechut' on those people who do not observe Shemitat Kesafim today in chu'l. Nevertheless, in practice, he rejects these reasons and rules that people should be aware of and keep the halachot of Shemitat Kesafim and make a Prozbul where needed.

20. אבל ראינו שאף בדורות הראשונים לא היה העולם נזהרים בזה כמ"ש הרא"ש בתשובה וטרחו רבותינו למצא טעם בזה האמנם לעניין השמטת כספים מפורש בירושלמי [פ"ו דשביעית] דנהגת גם בח"ל. ויש שכתבו דלא גזרו רק אמדינות הסמוכות לא"ג"כבבל ומצרים ולא בהרחוקות. וכעין זה איתא בירושלמי לעניין תרומות ומעשרות. ויש שכתבו דלא נהגו כן רק כל זמן שקידשו השמיטות בב"ד הסמוכין שבא"י ולא מזמן שבטלוה הב"ד הסמוכים. וכל אלו טעמים חלושים הם והירא את דבר ה' ינהוג בשמיטת כספים גם בזמנ"ז ובכל מקום ובפרט שיש תקנה בעשיית פרוזבול כמו שיתבאר. ובהרבה מקומות נזהרים בזה גם עתה

ערוך השולחן חושן משפט סימן סז סעיף א

Two possible reasons for leniency are: (i) Maybe the Rabbinic decree to keep Shemitat Kesafim today was only made for those countries near to Eretz Yisrael, like Bavel and Egypt; and (ii) Maybe the decree applies only when the Shemita years are sanctified by a Sanhedrin of semuchin in Eretz Yisrael. Again, in practice, he reject these reasons.

21. המלוה את חבירו וקבע לו זמן הפרעון אחר שביעית אינה משמטת כיון שעדיין לא הגיע הזמן וכן המלוה לחבירו והתנה עמו שלא ישמט זה החוב בשביעית תנאו קיים דהאדם יכול לחייב א"ע בממון אף מה שלא חייבתו התורה, וכל תנאי שבממון קיים. ודווקא שאמר לשון זה שהוא מחייב את עצמו. אבל אם אמר על מנת ששביעית לא תשמטנו דמשמע שדין שמיטה לא יחול עליו אינו כלום, דהרי גזירת התורה תשמיטנו בע"כ ותנאו בטל. ויש שכתבו דלכן אין נוהגין בכמה מקומות בהשמטת שביעית דכיון שהמנהג אצל כולם לגבות אחר שביעית בלא פרוזבול הוה כאלו התנו כן מפורש ע"מ שלא ישמיט בשביעית. וכל לוח ע"מ כן הוא לוח וכמי שנכתב בשטר דמי.

ערוך השולחן חושן משפט סימן סז סעיף ה - ו

A third possible explanation of why some people were not careful about writing a Prozbul was the common practice for loans to be repayable over a longer term than the Shemita cycle which, as we saw above, means that the loan would NOT be cancelled by Shemita. The Aruch HaShulchan suggests that all loans may have an implied condition that they renew automatically at their repayment date and are thus considered longer loans which are not released by Shemita.

22. ועוד כיון שאין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע וזה היה טוב בזמן הגמ' שיעקר מקום ישראל היה בבבל ובמדינות הסמוכות והיה להם קרקעות. אבל אח"כ כאשר נתפזרו בכל כנפות הארץ ונדחמו מדחי אל דחי ואין לנו קרקעות ממלא דאין על מה לכתוב פרוזבול. ואם ננהוג עתה בשמיטת כספים פשיטא שלא ירצו להלות ויעברו על מה שכתוב בתורה השמר לך וגו' דבוודאי לא אפשר דרי יותר מדורו של הלל הזקן! ולפ"ז וודאי דנדחית תקנתא דרבנן שהיא רק זכר לשביעית מפני לאו דאורייתא, ופשיטא דבכי הא לא תקנו רבנן. ובוודאי הוא למידת זכות על כלל ישראל ומ"מ הירא את דבר ה' יעשה פרוזבול כמו שנהגו בהרבה מקומות וככה נוהגים בכל מדינת ליטא.

סעיף י

13. The Rema sadly died in 1572 at the age of 42. His psak concerning the year of Shemita is observed today. 1574 was 64 Shemita cycles ago and 2022 is therefore a Shemita year.

14. R. Yehoshua Volk b. R. Alexander haCohen (Katz) (1555-1614). He was a talmid of R. Shlomo Luria (Maharshah) and R. Moshe Isserlis and was the author of the Prisha and the Drisha on the Tur.

A fourth suggested reason for leniency is the possibility that a Prozbul document only works when linked to land, which made sense for the time of the Gemara when the Jews were landowners. However, in the wider galut, Jews were usually not permitted to own land, which rendered the Prozbul ineffective. In such cases, people would certainly avoid lending money to the poor as the Shemita release approached and thus be in breach of the Torah mitzva. In such a situation (where Prozbul would not be an option), the Aruch Hashulchan suggests that the rabbinic decree applying Shemitat Kesafim to chu' l ('Zecher LeShemita') would not have been made.

- Again, the Aruch Hashulchan rejects all of these reasons in practice and attests that the custom in Lita was to make a Prozbul.

C] SHEMITAT KESAFIM - THE MISHNA AND THE MECHANISM

23. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה.....

דברים טו"ב

Shemita Kesafim is introduced in the Torah by the unusual phrase 'veze dvar hashemita' - this is the word of the Shemita.

24. ח המחזיר חוב בשביעית יאמר לו 'משמט אני' אמר לו 'אף על פי כן' יקבל ממנו. שנא' וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה ...

ט המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו

משנה מסכת שביעית פרק י משנה ח - ט

The final Mishnayot in Shevi'it record the procedure for release of loans. The lender is required by the Torah to release the loan but, notwithstanding that mitzva, the borrower is still encouraged to offer to pay it back. The expression מלוה לדין שישמט לו חובו. וב"ד יחייבו למלוה לומר 'משמט אני'. כאשר צוהו חכמים כדתנן בסוף שביעית ומיייתן לה בהשולח [כא] המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר 'משמט אני' ואם אינו רוצה המלוה לומר 'משמט אני' יכפוהו ב"ד ... במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו.

- What is the halachic effect of the lender's words 'I release it'?

25. וחוב שעבר עליו שביעית אינו רשאי לווה לעכבו אלא על פי מלוה. שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע אלא לווה יזמין מלוה לדין שישמט לו חובו. וב"ד יחייבו למלוה לומר 'משמט אני'. כאשר צוהו חכמים כדתנן בסוף שביעית ומיייתן לה בהשולח [כא] המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר 'משמט אני' ואם אינו רוצה המלוה לומר 'משמט אני' יכפוהו ב"ד ... במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו.

ספר יראים סימן קסד [דפוס ישן - רעח]

The Yereim¹⁵ rules that the loan remains halachically payable until the lender says the words 'meshamet ani' and releases the loan. As long as he has not expressed that release, he is liable for breach of a positive mitzva and the borrower can refer this to the Beit Din, which can try to force the lender to release the loan. But, ultimately, if the lender refuses to do so, the Yereim understands the the loan remains payable in full, even after the Shemita year.

26. ולא נהירא מה שכתב שאין לווה יכול לעכב חובו אלא על פי מלוה עד שאומר 'משמט אני'. אלא אפילו הוא תובעו בב"ד לפרוע ואומר 'איני משמט' לא יחוש הלווה על דבריו, מפני שהתורה השמיטתו. והא דבעי למימר המלוה 'משמט אני' היינו היכא שהביא הלווה את חובו, צריך המלוה לקיים המצוה ולומר 'משמט אני'

אור זרוע ע"ז קח

Other Rishonim, here the Or Zarua, understand that the Torah automatically releases the loan at the end of the Shemita year¹⁶. Even if the lender wished to sue in court to claim it, he has no entitlement to the money and if he took it. This would be theft! On that basis, the declaration of the lender - 'meshamet ani', I release it - is halachically irrelevant to the question of whether the money is due. It only applies in the case that the borrower decides to offer payment, effectively as a new gift, in which case the lender should still demur in accepting the gift.

- The Minchat Chinuch¹⁷ understands the Or Zarua's approach to be the majority position.
- The implications of this debate in the underlying mechanism of Shemitat Kesafim are numerous. For instance, consider:
 - (i) The case of a safek - a loan which is contested or in doubt. Most Rishonim would rule that the borrower can keep the money on the basis that the burden of proof is on the person trying to extract money - המוציא מחבירו עליו הראיה. However, the Yereim would rule that the money in doubt belongs to the lender once it is due, but the lender has an obligation to forgo it. Since this obligation is rabbinic and in doubt, the presumption will be that the money is due and the lender need not forgo it.

15. R. Eliezer of Metz (12th century Ashkenaz).

16. The Rashba (shu't 1:775) uses the expression דמלכא - dispensation of the King.

17. See Minchat Chinuch (477) who analysis this in depth.

(ii) A case where the lender dies and his children inherit the right to enforce the loan. According to the majority approach, the loan is released automatically at the end of the Shemita year. According to the Yereim, the lender has a halachic obligation to release. However, his children may not have such a personal obligation and so can enforce payment of the loan.

(iii) A case where the lender inappropriately seizes the money from the borrower and then dies. According to the Or Zarua, this money is stolen and the borrower can sue the heirs to return it. According to the Yereim the money is not stolen and, again, even if the original lender had a mitzva to release the loan, his children may not.

27. אומר לו 'משמט אני' - רב הונא אמר בשפה רפה והימין פשוטה לקבל

ירושלמי שביעית פרק י הלכה ג

Rav Huna rules that, although the lender should say 'I release it', he can say them in a 'soft' manner, while his hand is actually outstretched to collect the loan! This fits well with the Yereim who learns that, fundamentally, the debt is due and the borrower should feel an obligation to pay it.¹⁸

D] WHEN ARE THE DEBTS RELEASED?

- The pesukim in Devarim Chap 15 refer explicitly to Shemitat Kesafim at the END of 7 years. On that basis, the Gemara¹⁹, and most Rishonim²⁰ rule that the release is at the end of the Shemita year. This is when a person should to make their Prozbul (see next shiur).
- However, the Rosh²¹ quotes a Tosefta that seems to indicate otherwise.

28. אימתי כותבין פרוזבול? ערב ראש השנה של שביעית

תוספתא מסכת שביעית (ליברמן) פרק ח הלכה י

Chazal state in the Tosefta that the Prozbul should be written by Rosh Hashana of the Shemita year, ie the beginning of the Shemita year.

- The Rosh agrees that loans are cancelled at the END of the year, but rules that there is a personal prohibition not to enforce payment starting from the BEGINNING of the year.

29. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה. לפיכך המלוה את חבירו בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה בבית דין. וכשתשקע חמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף ל

The Shulchan Aruch rules against the Rosh. Loans may be enforced throughout the Shemita year and are cancelled only at the end.

- On that basis, a Prozbul is needed only at the end of the year.
- However, some are machmir for the position of the Rosh and make two Prozbulim - at the start and at the end of the year.²²

E] WHICH DEBTS ARE RELEASED?

- The mitzva of Shemita Kesafim releases loans. But what is considered a loan?
- Some cases, such as an explicit loan from a lender to a borrower are clearly considered loans. But consider the following cases:
 - wages which are owed for a period which ends after Rosh Hashana eg for the month of September 2022.
 - wages which were due earlier in the year but have not yet been paid.
 - money owed to shop for purchase of an item in Shemita year but not paid until after.
 - money being repaid to a shop in installments over a period of months.
 - a regular bank account. When one deposits money in the bank, what is the legal status of the bank? Is the bank a *shomer* for the money deposited? Or do they take the money as a loan to use as they please but promise to pay the loan back on demand?

18. See also the Bavli Gittin 37b where Rabba rules that the lender can actually apply some pressure on the borrower to repay and say 'af al pi ken', even though the lender has said 'I release'. Again, the understanding here may be that the loan is fundamentally still due and the borrower should pay it if possible.

19. Archin 28b.

20. See Rambam Hilchot Shemita 9:4.

21. Gittin 4:18, 20.

22. See Shulchan Aruch HaRav, Chosen Mishpat, Halva'a 36. This was also the position of Rav Aharon Lichtenstein.

30. שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר. הקפת החנות אינה משמטת, ואם עשאה מלוה הרי זה משמט. ... שכר שכיר אינו משמט ואם עשאו מלוה הרי זה משמט ...

משנה מסכת שביעית פרק י משנה א

The Mishna rules that shop debts are not cancelled by Shemita, unless they have been converted into a loan. Similarly, wages due are not cancelled by Shemita unless they have been converted into a loan.

31. (ב) ... שְׁמוּטָה כְּלִבְעָלָה - יְכוּל אִם בְּגִזִּילָה וּבִפְקֻדוֹן. תְּלִמוּד לּוֹמֵר מִשְׁחָה יָדָל. יְכוּל שְׂכָר שְׂכִיר וְהַקְפַּת הַחֲנוּת. תְּלִמוּד לּוֹמֵר אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרֵעֵהוּ. ...

ספרי דברים פרשת ראה פיסקא קיב

In the Sifrei, Chazal determine that Shemita does not apply to stolen property or the holding of a deposit, since there must be a 'creditor'. Similarly, it does not apply to shop debts or wages since there needs to be a 'loan'.

E1] SHOP DEBTS

- If a buyer purchases something and the seller agrees that he may take the item and pay the money afterwards, that is NOT a loan, but a purchase debt. When does it become a loan?

32. הקפת (פי' שקנה באמנה) חנות אינה משמטת. ואם זקפה עליו במלוה, משמטת. הגה: ומקרי זקיפה משעה שקבע לו זמן לפרעו (טור והרא"ש פרק השולח). ויש אומרים דמקרי זקיפה מיד שכתב צפנקסו כל החשבון ביחד (מרדכי פ' הנשבעין).

שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף יד

The Shulchan Aruch rules that a purchase debt is not released by Shemita until it is converted to a loan. The Rema brings two views as to when this conversation is deemed to have taken place - either (i) when the shopkeeper sets a specific date for payment or (ii) (more stringently) when the shopkeeper tallies up the total amount owing.

- The Lenient View²³: According to this view, if a buyer simply owes a purchase debt without a specific repayment date, it will not be released by Shemita.²⁴
- The Stricter View: There is a stricter position²⁵ that the type of shop debt exempted from Shemitat Kesafim is only one which would normally be paid much later (ie after the Shemita year) and is therefore not 'due' at all in the Shemita year. Since it is not due yet, it is not released. According to this stricter position, a regular shop debt which would normally be paid in a short period (even though it is not specifically tallied or a date for payment set) IS cancelled by Shemitat Kesafim.
- In practice, many poskim do take into account this more stringent opinion and recommend making a Prozbul to ensure that shop debts are not cancelled.

E2] WAGES

- We saw above that, in principle, money due as wages is NOT released in the Shemita year unless it is 'converted' into a loan.
- As with shop debts, there are two approaches in the poskim, as set out above:
- The Lenient View: Wages are in principle NOT defined as a loan and therefore even if the wages are overdue, they will be released until they are converted to being a loan through giving a fixed date or tallying up.
- The Stricter View: The only wages excluded by the Mishna were those due after the Shemita year. So any wages that were payable during Shemita year ARE released at the end of the year.
- Again, in practice, many poskim take into account this more stringent opinion and recommend making a Prozbul to ensure that wages due are not cancelled.

E3] PLEDGES TO CHARITY

33. מי שחייב לקופת הצדקה אינו משמט.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף כח

The Shulchan Aruch rules that pledges due to charities are NOT cancelled in the Shemita year.

23. 'Lenient' and 'strict' are not really appropriate terms here since, one party is gaining and the other losing in either case. 'Lenient' here means that the loan is NOT released.

24. This is the understanding of the Shulchan Aruch according to the Pe'at HaShulchan (29:30), the Bach (CM 67:19), the Levush (CM 67:14) and others.

25. This is the understanding of the Kesef Mishne (Hilchot Shemita 9:11) and the Beit Yosef (CM 67:19). Both of these were written by R. Yosef Karo. This is also the psak of the Shulchan Aruch HaRav (Halva'ah 39) and the Sema (67:26)

- The reason for this is that charity debts are the responsibility of the Beit Din, and debts owned by the Beit Din are not cancelled by Shemita. We will see the application of this concept in the following shiur, on Prozbul.

E4] SAVINGS ACCOUNTS & MORTGAGES

34. מי שיש לו עסקא משל חבירו שביעית משמטת פלגא שהיא מלוה.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף ג

The Shulchan Aruch rules that where someone has an investment - 'iska' - that element of the investment which is structured as a loan WILL be released by Shemita.

- Jewish-owned banks with non-Jewish customers, or non-Jewish-owned banks with Jewish customers are not subject to the mitzvot restricting payment of interest or Shemitat Kesafim.
- However Jewish-owned banks with Jewish customers ARE in principle prevented from charging/paying interest. In practice the bank and the customer enter into a 'heter iska' which structures the relationship between them in such a way that is half loan and half deposit.
- On that basis, the Shulchan Aruch quoted above appears to rule that the aspect of the investment that is a loan WILL be released by Shemita. This could therefore apply to a savings account where you 'lend' to the bank and a mortgage where they 'lend' to you.
- However many poskim are more lenient with bank accounts and mortgages for two reasons:
 - (i) the 'loan' element in a savings account is not a true loan but really another aspect of commercial investment²⁶.
 - (ii) the bank is not a 'person' to whom the mitzva of Shemitat Kesafim applies when it states **בְּעַל מַשְׁחָה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְיוֹ**: the mitzva applies between a person and their friend. The bank is an abstract corporate entity which cannot have a 'friend'.²⁷
 - (iii) Long-term fixed deposits or long-term mortgages may not be covered by Shemitat Kesafim since they are not payable during the Shemita year.²⁸
- In practice, the poskim advise that at Prozbul should be written for savings accounts/mortgages.

E5] CHECKS

- When someone hands over a check what exactly took place? In theory a check is a form of promissory note which entitles the recipient to be paid the amount written on the check. So is the check a form of loan whereby the recipient effectively lends the money back to the giver until he cashes it in? If so, will it be cancelled by Shemita²⁹.
- A post-dated check, dated after Shemita is a loan which is definitely not payable during Shemita so will not be cancelled.
- A check which can be cashed during Shemita will in theory be cancelled by Shemita. However, some poskim regard the handing over of the check as full payment³⁰.

F] HASHKAFIC CONSIDERATIONS - WHO OWNS OUR MONEY?

35. עֲשִׂיר בְּרָשִׁים יִמְשׁוּל וְעֶבֶד לֵוִי לְאִישׁ מִלֹּה.

משלי כב:ז

Mishlei explains that the normal financial relationship between a lender and borrower is that the borrower effectively becomes a 'slave' to the lender.

26. This is the position of Shu't Radvaz 4:214.

27. This is the position of the Rogachover (Tzofnat Paaneach 184), R. Yosef Shalom Eliyashiv (cited in Shemita Kesafim Kehilchata 10 n1) and R. Moshe Feinstein (Igrot Moshe CM 11:15). However, other poskim regard the corporate entity as essentially a partnership of individuals who are bound by Shemitat Kesafim (see Yechave Da'at 4:64 and Minchat Yitzchak 3:1). Similar considerations also apply in the halachic assessment of the role of a bank as a payer/receiver of interest. Are they a halachic entity to which the halachic restrictions apply?

28. However, if they can be withdrawn/paid off on giving notice and/or paying a penalty, this may render them effectively payable during the Shemita year so they WOULD be released. In Israel the banks are closed on Erev Rosh Hashana so, in practice, money cannot be withdrawn. Nevertheless, this is more of a technical problem than definitive in principle.

29. See Igrot Moshe CM 11:15.

30. By comparison, a banknote, such as a dollar bill, is essentially also a promissory note which can be cashed in at the bank yet handing over the bill is seen as full payment. Some poskim are strict and rule that the check will be released by Shemita (see Minchat Yitzchak 11:119). Others are lenient (such as R. Shlomo Zalman Auerbach, cited in Shemitat Kesafim Kehilchata 13 and others).

36. התכלית העקרית של שמיטת החוב בשביעית הוא מפני כי קרא שמיטה לה'. להסיר את העול היותר כבד שמתקבץ לרגלי שליטת העשירים על העניים מפני שהוצרכו להם איזה פעם להלוואה. שהכניעה והעבדות תהיו מוטבעת בלב מי שירגיש על עצמו חוב לחבירו - 'עבד לווה לאיש מלווה'. והשעבוד הזה עלול להכניע את ישרי לב לפני עשירים תקיפים שיהיו המה המלווים על כן תבוא השמיטה ותתיר אלה הרצובות.

רב אברהם יצחק קוק, עין איה ברכות ב, שביעית יב

Rav Kook understands that Shemitat Kesafim is intended to avoid the creation of a class of the poor who see themselves as constantly subordinated to the rich who control their lives. This sense of inferiority restricts their development (and also runs a greater risk of erupting in revolutionary times).

- R. Yosef Zvi Rimon explains³¹ that, according to the hashkafa of the Torah, a person with extra funds has an obligation to make grants of those funds as interest free loans to others. This is not 'charity', in the sense of loving³² kindness or chesed but 'tzedaka' in the sense of tzedek - justice or right.
- A person holds their money on trust to distribute it to the poor.

37. אִם-כֶּסֶף תַּלְוָה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׂה לֹא-תִשְׁיָמוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ. (רש"י - רבי ישמעאל אומר כל אס ואס שבתורה רשות חוץ משלושה - וזה אחד מהן.)

שמות כב:ד

The Torah includes a mitzva obligation to lend to the poor.

38. אִם כֶּסֶף תַּלְוָה אֶת עַמִּי - פִּירוּשׁ אִם רֵאִית שֶׁהֵי לְךָ כֶּסֶף יֵתֵר עַל מַה שְׂאִתָּךְ צְרִיךְ לַעֲמֹךְ שְׂאִתָּךְ מְלוּוֹה לְעַמִּי, תִּדַּע לְךָ שְׂאִין זֶה חֶלֶק הַמַּגִּיעֶיךָ חֵלֶק אַחֲרִים שֶׁהוּא בְּעֵינֵי עַמֶּךָ. וְאוּלַי כִּי רִמַּז לוֹ גַם כֵּן שֶׁלֹּא יִתְנַשֵּׂא וַיִּתְגַּדֵּל עַל בְּעֵינֵי צְרָאוֹתָיו כִּי הוּא בְּנוֹתֵן לוֹ ...

אור החיים שמות כב:ד

The Or Hachayim explains that extra money that we have which is surplus to our needs 'belongs' to others to whom we have an obligation to lend. As such, the lender should never feel that they are doing a 'favor' to the borrower.

- On that basis, a real 'loan' in halacha is a grant to the poor that they can use for their own needs. It then becomes clearer that a shop debt or a wage debt, or even a pledge to tzedaka, is not truly a 'loan' in this sense, but simply a situation in which one person owes money to another.

31. See Rav Rimon's book "Shemita" p 458-9.

32. The etymological root of 'charity' is the Latin caritas from carus - dear.